

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

KMETIJSKO GOZDARSKI ZAVOD
CELJE

Oddelek za kmetijsko svetovanje
Trnoveljska cesta 1, 3000 Celje

Celje, 14. april 2020

Pridelava zelenjave preko celega leta

Nova vrtnarska sezona se je začela z zgodnjimi vrtnarskimi opravili. Nastopil je čas, ko bo potrebno poskrbeti za uresničevanje pozimi zastavljenega načrta za vašo samooskrbno pridelavo zelenjave. S pomočjo narejenega načrta pridelave ali kolobarja zvrstimo željene zelenjadnice, zelišča, dišavnice in tudi nekatere trajnice v svoj vrt, njivo, rastlinjak že zgodaj spomladi, tako da bo pridelava zelenjave potekala preko celega koledarskega leta. V ta namen sledimo pri sestavljanju kolobarja nekaterim osnovnim zakonitostim in pravilom s pomočjo katerih bomo uspešno pridelovali zelenjavo na dolgi rok. Od natančnosti in realnosti sestavljenega kolobarja je odvisen uspeh pridelave ter z njim posledično vaše zadovoljstvo.

V vrtu ustvarite premišljene in pisane mešanice rastlin

Osnovni člen v vsakem kolobarju so glavni posevki, ki naše pridelovalne površine zasedejo večji del rastne sezone. A uporabni so tudi predposevki in naknadni posevke, ki predstavljajo zelenjadnice, ki na gredah rastejo krajši čas in so lahko prezimni ali celo neprezimni posevki. Zato si sestavimo letni načrt pridelave različnih zelenjadnic in pripravimo takšen kolobar, ki ga bomo potem v vseh nadaljnjih letih pridelave zelenjave lahko izpeljali brez težav ter s čim več koristi in uspehov v pridelovanju zelenjave.

Temelj vsakega kolobarja so površine, kjer gojimo zelenjavo, to so lahko manjše gredice in grede ali večji kosi njivskih površin. Najbolje je, če si celoten vrt ali del njive, kjer pridelujete zelenjavo razdelite na nekaj delov ali (večjih) poljin. Najpogosteje takšne površine za zelenjavo razdelimo na štiri do pet poljin in potem kolobarimo oziroma zagotavljamo dobro sosledje različnih zelenjadnic v več letnem obdobju. Na posameznih poljinah načrtujemo pridelavo zelenjadnic glede na čas, ko smo določeno poljino gnojili z organskimi gnojili. V pridelavi zelenjavnih so zelo dobrodošla organska gnojila, od katerih najpogosteje uporabljamo kompost ali dobro preperel, kompostiran hlevski gnoj. Glede na čas gnojenja poljin z organskimi gnojili, potem po teh poljinah razvrstimo in razdelimo vrste zelenjave glede na to, kako dobro prenašajo gnojenje z organskimi gnojili.

Začenjamo na prvi poljini, kamor uvrščamo po hranilih najzahtevnejše zelenjadnice, kot so: kapusnice (zgodnje zelje, glavnati ohrovt, cvetača, brokoli), plodovke (paradižnik, paprika (tudi feferoni in čiliji), bučke, kumare, jajčevci), od gomoljnic pa zgodnji krompir.

Na drugo poljino sejemo in/ali sadimo zelenjadnice, ki neposrednega gnojenja z organskimi gnojili pred začetkom gojenja ne prenesejo dobro. To so nekatere kapusnice (brstični ohrovt, kitajsko zelje), solatnice (glavnata solata, endivija). To poljino smo nazadnje gnojili z organskimi gnojili pred več kot letom dni.

Na tretjo poljino sodijo gomoljnice (rdeča pesa), solatnice (radič), čebulnice (por). Tretjo poljino smo z organskimi gnojili gnojili pred več kot dvema letoma.

Na četrtni poljini pridelujemo stročnice (fižol, grah, bob, leča, soja, čičerika...), korenovke (zelena, peteršilj, korenje) in, čebulnice (česen, čebula), ki ne prenesejo gnojenja z organskimi gnojili tik pred setvijo ali sajenjem.

Na peti poljini pridelujemo trajnice, na primer rabarbara in špargelj ter tudi nekatera zelišča in različne cvetoče okrasne, trajne in enoletne rastline, ki so zelo dobrodošla biodiverzitetna popestritev vsake pridelovalne površine, tako večjih delov njih, kot še posebej lepo in dobro popestrijo izgled hišnih, zelenjavnih vrtov. Takšne mešanice raznovrstnih cvetočih rastlin so pribežališče in dom za mnoge koristne žuželke, ki v posevkih zelenjave lahko po naravni poti pomagajo pri zmanjševanju števila škodljivih žuželk in pršic.

Zakaj - dobri in slabi sosedje?

V pridelavi zelenjave za lastno uporabo priporočam kombinirati zelenjadnice iz različnih botaničnih družin. S kombinacijami dobrih sosedov v pridelavi zelenjave pridemo do želenih uspehov, kot so kakovostni in ustrezno visoki pridelki zelenjave. Kot dobri sosedje se pogosto navajajo naslednji primeri:

- korenček - čebula ,
- nizek fižol - rdeča pesa – šetraj,
- paradižnik - zelena ,
- solata - redkvica – kolerabica ,
- kumare – koper,

Slika: Mešan posevek kolerabice in solate (foto Ig. Škerbot)

Na drugi strani je nekaj primerov slabih sosedov:

- krompir – paradižnik,
- grah - fižol,
- nizek fižol - čebula,
- solata – peteršilj,
- rdeča pesa – blitva/špinača.

Pri kombiniranju velja pravilo, da si naj v kolobarju nikoli ne sledijo zelenjadnice iz iste družine ali skupine zelenjadnic (npr. solatnice, korenovke, ...). Zato po grahu ne sadimo fižola (nizkega ali visokega), kot tudi ne pridelujemo česna, če je na tej gredi lani rastla čebula. Le redki se spomnijo, da sta bližnja sorodnika paradižnik in jajčevac ter tudi krompir, zato po pridelavi paradižnika ne sme v naslednjem letu slediti jajčevac ali obratno.

Zasnujte mešane posevke

Z mešanimi posevki računamo na hkratno uspevanje različnih vrst zelenjadnic, ki bodo zorela v različnih terminih in jih bomo tako dlje preko celega leta spravljali iz vrtov. Takšni posevki imajo različne zahteve po hranilnih snoveh. Tako v mešanih posevkih izkoriščamo lastnosti npr. zelenjadnic, ki imajo grmičasto obliko rasti in lahko dobro rastejo in uspevajo poleg rastlin, ki oblikujejo visoko oblikovane rastline, ki silijo v višino ali globino. Spet na drugi strani kombiniramo zelenjadnice s plitkim koreninskim sistemom (solatnice) s takšnimi, ki poganjajo globoke korenine (korenovke). Sicer pa moramo mešane posevke vedno sestaviti po dobro premišljenem načrtu, ko sledimo zgoraj opisanim kombinacijam za dobre sosede. Zelo pogosti vmesni posevki so solata, špinača, redkvica, kreša in druga zelišča, ki v presledkih vedno znova doraščajo in jih nabiramo, ko ima glavni posevek dovolj prostora za svojo rast in zorenje.

Že spomladi načrtujemo pridelavo zelenjava preko celega leta

Pri načrtovanju pridelave zelenjave za oskrbo s pridelki preko celega leta je najprej potrebno pridelavo prilagoditi mikroklimatskim pogojem pridelave na vaši lokaciji pridelave – njive ali vrta ter tipu tal (lahka, srednje težka ali težka tla). Pridelava zelenjadnic brez redne oskrbe z vodo ni, zato je potrebno predvideti možnosti za oskrbo zelenjadnic z vodo in načrtovati uporabo npr. kapljičnega namakanja. Za zgodnjo spomladansko ter pozno jesensko in zgodnje zimsko pridelavo načrtujemo pridelavo v zavarovanih prostorih – rastlinjakih. Pridelavo večine vrst zelenjave v sodobnih postopkih pridelave danes temeljimo in jo zasnujemo s pomočjo pravočasno in kakovostno vzgojenih sadik s koreninsko grudo.

Slika: Sadike zelja s koreninsko grudo (foto Ig. Škerbot)

Praktično redno in pogosto uporabljamo postopke direktnega prekrivanja posevkov z vlakninastimi prekrivkami (koprene) brez opore, lahko tudi z nizko oporo z loki in napravo

nizkih tunelov. Smiselno je načrtovati uporabo zastiranja tal, bodisi z naravnimi zastirnimi materiali, bodisi s folijami (npr. agrotekstil ter polietilenske folije različnih barv). Za doseganje cilja o pridelavi zelenjave preko celega leta je potrebno zelo natančno izvajati sadilno / setveni načrt v narejenem kolobarju, kar pomeni, da izpraznjene površine čim prej ponovno zapolnimo s setvijo semen ali s sajenjem novim sadik in tako zapolnimo prazen prostor na pridelovalnih površinah.

Za uspeh v pridelavi zelenjadnic za celo letno oskrbo s svežo zelenjavo, vam zato podajam nekaj primerov vrstenja različnih zelenjadnic v enem letu. Potem, ko smo zelo zgodaj spomladi (v marcu) posadili sadike zgodnjega zelja, jim lahko sledi glavната solata ali nizek fižol ali kolerabica posajena s sadikami konec meseca maja. Solato lahko preko leta pridelujemo v več terminih, le pazimo, da uporabimo tiste sorte, ki so odpornejše na visoke poletne temperature in so primerne tudi za poletno vročino. V poznem poletju od sredine avgusta dalje lahko začnemo s setvijo redkvice, kreše, rukole ali popularnih azijskih listnih mešanic za pozno jesenske pridelke.

Slika: Posevek solate na črni foliji (foto lg. Škerbot)

V pridelavi čebule, kjer semena sejemo takoj, ko je to mogoče, že tudi v februarju ali sadimo vzgojene sadike s koreninsko grudo v poznem marcu ali začetku aprila, lahko sadite tudi zelo drobne čebulčke iz katerih, kot po pravilu zrastejo debelejšje in lepše čebule, kot pa iz deblih čebulčkov, ki zelo radi pobegnejo v cvet. Dobro je kombinirati čebulo s sosednjim korenjem, saj sta čebula in korenje zelo dobra soseda. Po spravilu obeh v avgustu lahko posejemo motovilec, rukolo in špinačo za jesenski čas, sadimo sadike radičev in/ali endivije, ki naj imajo koreninsko grudo.

Če želimo pridelovati zgodnji krompir ga dobro nakaljenega sadimo v marcu ali aprilu, ko se tla ogrejejo na vsaj 8°C. Po spravilu zgodnjih, mladih gomoljev krompirja v začetku junija, sadimo sadike jesenskega pora, sejemo špinačo ali redkvico, sadimo sadike poznih jesenskih solatnic (radiči, endivije, kitajsko zelje).

Ne pozabimo na pridelavo zelenjadnic, ki jih lahko shranimo in skladiščimo za dolge zimske dneve. Po zgodnjih posevkih pomladno poletnih zelenjadnic (solata, krompir, nizek fižol) lahko tako sejemo tudi grah za zrno ali strok, repo, rdečo peso, črno redkev ali rumeno kolerabo tudi korenje za pozno jesensko spravilo. Navedene zelenjadnice sodijo v kategorijo skladiščnih vrst zelenjave, saj jih pred zimo spravimo in se lahko zelo dobro in

dolgo skladiščijo v sveži obliki, ali jih celo, kot je primer pri repi, uporabimo za pripravo kisle repe.

Vse zapisano vam bo v načrtovanem in izvedenem pestrem sestavu različnih zelenjadnic v kolobarju omogočilo pridelavo zelenjave praktično čez celotno koledarsko leto. Zato se izplača imeti dobro sestavljen kolobar, zapisan na papirju, je kot nekakšen plan dela v vrtu že vse od začetka rastne sezone dalje in tekom celega leta. Takšen se vam zelo bogato obrestuje, ko tudi iz majhnega vrta in njegovih gredic in tudi večjih njivskih površin z zelenjavo pospravljate svežo in lastno pridelano zelenjavo. Izplača se potruditi pri sestavljanju in udejanjanju kolobarja v pridelavi zelenjave tako, da boste lahko z gojenjem zelenjadnic začeli v zgodnji spomladi takoj, ko je to mogoče in jih uspešno pridelovali tudi preko poletja, jeseni vse tja do naslednje zime. Če uporabite še rastlinjak, potem lahko pridelavo zelenjadnic raztegnete tudi v čas zime in pridelujete tiste vrste zelenjave, ki jim zima in nižje temperature ne pomenijo ovir za rast.

Igor Škerbot, univ. dipl. inž. agr.

Svetovalec specialist za vrtnarstvo, poljedelstvo in okrasne rastline

KGZS – Zavod CE